

Anufrieva O. The Critical Base of Prevention of Readiness of Future Engineers for Professional Self-Realization in the Process of Educational Practice

The author analyzes psycho-pedagogical research on the problem of measuring the levels of readiness for professional self-realization of the individual, the selection of methods for their determination, characteristics of the main criteria and indicators of readiness for professional self-realization of future engineers, taking into account the specifics of future professional activities. The research presents its own point of view regarding the criteria and indicators of future engineers' readiness for professional self-realization. Motivational-professional is specified; cognitive-practical; reflexive-personal criteria with indicators of readiness of future engineers for professional self-realization. The indicators of the above-mentioned criteria of readiness of future engineers for professional self-realization are revealed: the identification of interest in the future profession, the desire to know and reveal their own potential opportunities in vocational training, in particular in the process of educational practice; knowledge of the essence of the professional self-realization of the engineer; ability to: plan, design, collaborate. The article presents the qualities that future engineers must possess, in particular: purposefulness, communicative, emotional stability, responsibility, independence, inventiveness, ability to cooperate and resolve conflict situations in production on the basis of reflection and formed adequate self-esteem. The results of the survey are presented in order to determine the state of preparedness of future engineers for professional self-realization in the process of educational practice. The reasons of lack of readiness of future engineers for professional self-realization in the process of educational practices are revealed. It is expedient in the future to monitor the state of preparedness of future engineers for professional self-realization before and after conducting training practices.

Key words: professional self-realization, future engineers, higher technical educational institution, educational practices, readiness of the person for engineering activity, criteria, indicators.

Стаття надійшла до редколегії 12.11.2017

УДК 373.5.015.311:364-785.14

Тетяна АТРОШЕНКО

викладач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна
e-mail: tania.skadi@gmail.com

**ПРОБЛЕМА НАБУТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ УЧНЯМИ
ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ**

У статті розглядається значення набуття соціального досвіду учнями основної школи як важливого регулятора соціальної поведінки. Визначено особливості психіки й схарактеризовано зміни, які відбуваються в соціальному житті дітей підліткового віку. Особлива роль у процесі набуття соціального досвіду відводиться позакласній виховній роботі, яка не тільки сприяє розв'язанню питання зайнятості учнів у вільний час, але також створює підґрунтя для загальнокультурного розвитку. Визначено умови, на базі яких здійснюється позакласна виховна робота. Виділено завдання позакласної роботи, спрямованої на набуття соціального досвіду учнями основної школи.

Ключові слова: соціальний досвід, позакласна виховна робота, шкільне середовище, учні основної школи.

Швидкі темпи зміни соціального середовища, у межах якого функціонує дитина, призводять до виникнення суперечності між об'єктивною потребою суспільства в соціалізованих громадянах та наявним рівнем сформованості в дитини соціального досвіду. Підліток не встигає підготуватися до життя в безперервно мінливому світі. Тому завдання щодо впорядкування накопиченого ним досвіду покладаються на школу, основним джерелом формування соціальних знань, умінь та навичок у якій виступає позакласна виховна робота.

Соціальний досвід підростаючого покоління у своїх працях розглядають О. Алеко, І. Бех, Т. Білан, Н. Голованова, М. Даурова, О. Іванова, Т. Кухаренко, Г. Марчук, О. Назарук, І. Неясова, В. Орел, А. Поліщук, Л. Сафронова, І. Стародубцева та інші дослідники. Проте аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що питанню набуття соціального досвіду учнями основної школи в позакласній виховній роботі не було приділено увагу. Корисними для нас є публікації О. Буковської, В. Вербицького, Л. Сафронової, Н. Устинової, якими

розкрито формування соціального досвіду підлітків. Розвиток соціального досвіду в умовах школи досліджували Д. Алфімов, О. Архипов, С. Архипова, А. Карпов.

Метою статті є аналіз проблеми набуття соціального досвіду учнями основної школи в умовах позакласної виховної роботи.

Під кутом зору нашого наукового пошуку соціальний досвід ми розглядаємо як результат засвоєння індивідом під час активної взаємодії з навколишнім світом сукупності існуючих у суспільстві норм, зразків поведінки, способів мислення, засобів спілкування, цінностей, сформованих у ході соціокультурного розвитку [1, 10].

Не можна не враховувати весь спектр соціальних інститутів, які впливають на набуття підлітком соціального досвіду (сім'я, школа, позашкільні освітньо-виховні установи, засоби масової інформації тощо). Проте звертаючись до думки Н. Заверико щодо того, що у школі відбувається передача соціального досвіду учням, створення необхідних сприятливих умов для повноцінної самореалізації, саморозвитку особистості, її самоактуалізації у близькому оточенні, самовиховання у напрямку, бажаному для суспільства; активізація усіма суспільними засобами інтелектуального, емоційного, морального, культурного, фізичного та інших напрямків розвитку особистості [5, 104], доходимо висновку, що саме школа може здійснити такий вплив найбільш повно та коректно.

Процес навчання у школі або іншому освітньому закладі характеризується набуттям дитиною переважно академічних знань та необхідних для їх засвоєння й використання вмінь. Проте в той же час їй необхідно набувати певних систематизованих соціальних знань, умінь і навичок, які доповнять соціальний досвід, отриманий дитиною стихійно, і забезпечать їй більш ефективно засвоєння соціальних норм, ролей, установок і цінностей. Особливо важливими такі знання, вміння і навички стають у тих випадках, коли дитині необхідна спеціальна допомога в її соціалізації [10, 111]. Зважаючи на це, освітній процес має організовуватися таким чином, щоб сукупність навчальної інформації про навколишній світ отримувалася у гармонійному поєднанні з інформацією, пов'язаною з особистісним становленням, із процесом удосконалення поведінки дитини, її моральної свідомості.

Для більш детального вивчення питання про процес набуття соціального досвіду учнями основної школи необхідно звернутися до розгляду особливостей психіки й надати характеристику змінам, які відбуваються в соціальному житті дітей даної вікової групи.

Підліток виходить за межі молодшого дитинства, займає нову життєву позицію та переходить на новий щабель виконання суспільно значимої діяльності, яка являє значний матеріал для задоволення пізнавальних інтересів дитини. Ці інтереси виступають як виникнення в дитини потреби в засвоєнні знань про соціальні явища. Кожен день перебування у школі ставить учня в умови нових відносин, дає поштовх до розвитку активності, школяр може побачити, що не всі його дії і способи їх здійснення сприймаються однаково: одні з них підтримуються, заохочуються, інші забороняються, викликають осуд. Він сам починає прагнути одних дій, утримуватися від інших. У підлітковому віці контроль за тим, до якої з цих груп він віднесе ті чи інші дії, спираючись на авторитет референтної для себе групи, є особливо важливим.

У підлітка найгостріше виявляється потреба у вільній самореалізації, адже саме в цей час школа починає сприйматися ним як регламентована навчальна діяльність, з'являється почуття дорослості, яке впливає на зміст життєдіяльності підлітка та водночас підліток відчуває себе залежним від свого оточення – батьків, вчителів, родичів – і намагається звільнитися від цього шляхом утвердження свого «Я» [9, 51].

З цього можна зробити висновок, що побудова виховного процесу з підлітками вимагає від дорослих (педагогів, батьків, громади) великого такту і вміння, адже підлітковий вік є надзвичайно важливим періодом становлення громадянина, періодом, який визначає подальше спрямування розвитку особистості. Учні основної школи – це та категорія дітей, які незабаром встануть перед вибором щодо свого подальшого життя. Вибір цей полягає у відповіді на питання: продовжувати навчання у старших класах чи ні? Школа зобов'язана підготувати учнів як до цього вибору, так і до подальшої взаємодії за її межами. Дитина має бути готовою до різкої зміни місця, оточення та вимог до неї. Навіть якщо вона продовжує навчання у школі, дитині слід обрати профільний клас, де на неї чекає зустріч із новими учнями та впливами, які вони здійснюють. Ефективній адаптації до зміни умов оточення сприятиме вже набутий учнем у школі соціальний досвід. Він допоможе дитині побудувати адекватну співпрацю з новими людьми і стане базою для подальшого накопичення соціального досвіду та застосування його у власній життєдіяльності.

Проте слід враховувати той факт, що навіть двоє дітей, які мали однакове виховання і навчалися в одній школі, матимуть не однаковий досвід. Це обумовлене безмірною різноманітністю

речей та явищ, що сприймаються ними в оточуючому світі. Так, В. Орел звертає увагу на те, що сама собою цілеспрямованість впливу в процесі виховання (як керованого компоненту соціального розвитку) не завжди гарантує досягнення запланованого результату. Пояснюється це тим, що в особистості, яка підпадає під виховний вплив, вже можуть бути наявні певні установки, які виробилися в неї під впливом соціального середовища і є відмінними від тих, які ставляться за виховну мету. Водночас не можна розглядати соціалізацію як механічне відображення безпосереднього соціального досвіду. Для неї є характерною суб'єктивність сприйняття: одні й ті самі процеси і явища можуть формувати в людей різний соціальний досвід [7, 149]. Тобто навіть у разі, коли не відбувається опору виховному впливу, перешкода може проявлятися у вигляді установок, сформованих в особистості під дією зовнішніх умов.

Ще раніше філософ К. Гельвецій звертав увагу на те, що ті самі речі збуджують в нас різні враження залежно від часу, коли їх нам показано – цим і обумовлена розумова різноманітність, яка спостерігається в людей, які згодні в тій самій країні, виховані в тих самих звичках і звичаях, мали до того ж приблизно ті самі речі перед очима [3, 32]. Коли дитина йде до школи, вона вже має певний багаж знань і досвід – її пам'ять вже обтяжена поняттями, випадково чи цілеспрямовано набутими. Саме тому діти й виявляють різне ставлення до навчання, більше чи менше прагнення до вивчення певних наук; уже набуті поняття змішуються зі спільно набутими в школі, але з цього поєднання виходить різний результат.

Така нестабільність набуття соціального досвіду ставить до педагогів особливі вимоги, які полягають у чітко скоординованій діяльності, здатності до своєчасного реагування на кореляції у засвоєнні соціального досвіду учнівським колективом та окремими індивідами. Тут варто звернутися до думки Н. Устиної, яка зазначає, що формування соціального досвіду підлітків, як організована сукупність різних форм навчально-виховної діяльності, вимагає постійного духовного самовдосконалення особистості, розвитку комунікативних компетентностей конкурентоспроможного керівника даного процесу, культурного потенціалу сучасного підлітка як соціально мобільної, компетентної особистості, найвищої цінності нації, відповідних управлінських, науково-методичних, організаційних рішень, і, у свою чергу, базується на засадах неперервності та послідовності психолого-педагогічного супроводження підлітка [12, 382].

Але впливає на набуття соціального досвіду конкретним індивідом у шкільному середовищі

не тільки педагог – особистість також зазнає впливу учнівського колективу. Позитивного вектору такий вплив набуває у тому разі, коли кожен учень займає місце, адекватне своїм можливостям, набуває значущої ролі. Це призводить до розвитку в нього почуття власної гідності, вміння з повагою ставитися як до себе, так і до оточуючих, їх вподобань, думок, результатів праці. Завдяки цьому дитина без зайвих спонукань починає слідувати встановленим у суспільстві нормам моралі.

Так як школа є тим життєвим простором дитини, де вона не тільки готується до життя, але й живе, прокладаючи в її межах свою дорогу, то робота, спрямована на керівництво набуттям дитиною соціального досвіду, має плануватися так, щоб сприяти становленню особистості як творця та проектувальника життя, гармонізації її стосунків із оточуючими людьми (педагогами, родиною, іншими учнями), керуючись ідеями самоцінності дитини. І саме позакласна виховна робота стає для цього найбільш придатним полем.

Позакласна виховна робота є складовою частиною навчально-виховного процесу школи, здійснюваною поза навчальним планом у позаурочний час, у якій органічно поєднуються різні форми освітньої діяльності з організацією змістовного дозвілля учнів. Це не тільки сприяє розв'язанню питання їх зайнятості у вільний час, але також створює підґрунтя для загальнокультурного розвитку. Важливий аспект виховної роботи полягає в розвитку у дітей здібностей до вирішення творчих задач, внесенні елементу новизни у процес звичної діяльності та її результати.

У ході виховної роботи педагогом здійснюється реалізація комплексу організаційних і педагогічних завдань, розв'язання яких має на меті забезпечити оптимальний розвиток особистості учня, вибір методів і форм виховання учнів у відповідності з поставленими завданнями та процес їх реалізації. Цією роботою передбачається організація спільної діяльності педагогів і учнів, регулювання відносин соціальних інститутів, які значно впливають на дитину [4, 103]. Тому успіх позакласної виховної роботи значною мірою залежить від того, наскільки вдало педагогам вдасться досягти поставлених завдань та організувати продуктивну взаємодію в ній.

Отже, у процесах формування мислення, цінностей, навичок соціальної взаємодії, виховання моральних якостей учнів вирішальною є роль педагога. Він постає генератором і джерелом ідей, якими керується інший суб'єкт педагогічного процесу – учень. Педагогічна майстерність вчителів та соціального педагога обумовлює спрямування учнів на належний навчальний лад. У такому разі

їх завдання стають і завданнями учнів, тому що мають єдину мету. Відповідно, прагнення обох названих суб'єктів до однієї мети прискорює її досягнення.

Форми організації позакласної виховної роботи, спрямованої на набуття соціального досвіду учнями, поділяють на колективні, групові та індивідуальні. За Л. Петриченко, до колективних форм роботи відносяться тижні з різних предметів, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, розважальні вечори й ранки, конференції, конкурси, зустрічі з видатними людьми, фестивалі, олімпіади та ін. До групових форм належать огляди новин, гуртки художньої самодіяльності, години класного керівника, походи, екскурсії, змагання, вікторини, конкурси тощо. Індивідуальна виховна робота включає позакласне читання, гру на музичних інструментах, колекціонування, вишивання, малювання та ін. [8, 73–74].

Визначені положення щодо позакласної виховної роботи, дають змогу стверджувати, що вона здійснюється на базі таких умов:

- педагогічна спрямованість і суспільно необхідний характер;
- розширення інтересів учнів (певні види діяльності – особливо довготривалі – часом переростають у захоплення);
- поглиблення знань учнів (продовжується процес пізнання, розширюється предметне поле діяльності);
- виховання самостійності, активності та співробітництва (дитина отримує можливість залучитися до творчої праці, предметно-перетворювальної діяльності);
- динамічність (поступова зміна та розвиток характеристик учнів);
- організація вільного часу;
- варіативність – зміна видів діяльності, організаційних форм;
- позаурочний характер занять (відсутність суворої регламентації; відсутність суворого обліку знань, умінь, навичок; гнучкий позаурочний режим, який надає можливість забезпечити масові заходи, зручний доступ учням різних класів у позаурочний час).

Розглядаючи виховний процес з позиції ціннісного ставлення до людей, варто звернути увагу на те, що в підлітковому віці зростає цінність дружби, відбувається емансипація від впливу дорослих, розширення набуває сфера соціального спілкування, засвоюються соціальні цінності, на основі яких формуються соціальні мотиви поведінки, виникає критичне ставлення як регулятор поведінки [4, 16]. Процес соціалізації в підлітковому віці виявляє потяг дитини до самоствердження в соціальному середовищі. Саме тому, як зазначає

М. Бабкіна, необхідності набуває зорієнтування підлітка на соціальне утвердження в процесі навчально-виховної діяльності, в якій він набуває певних знань і норм суспільної поведінки [2, 7]. Проведення спеціально організованої діяльності, спрямованої на допомогу учням основної школи в набутті соціального досвіду, викликає у них бажання й інтерес до засвоєння знань про взаємовідносини з іншими людьми в суспільстві та використання їх у соціальній практиці, що, у свою чергу, підвищує ефективність виховного процесу, успішність набуття позитивного соціального досвіду.

Л. Стародубцева відзначає, що успішність та результативність процесу формування соціального досвіду підлітків залежить від таких показників, як ступінь участі педагогічних працівників у його формуванні; ступінь засвоєння соціальних знань, умінь і навичок; рівень розвитку самосвідомості підлітка; ступінь прояву у підлітка активної позиції стосовно свого близького оточення. У цілому ж результативність процесу формування соціального досвіду підлітків безпосередньо залежить від осмисленого й цілеспрямованого соціального виховання [11, 3]. Педагог, вибираючи з тих чи інших джерел соціальні ідеї, обробляє їх, трансформує через призму власного соціального досвіду і, як результат, надає їм потрібної педагогічної форми і включає у процес виховання [6, 23]. Адже виховання досягає своєї мети лише тоді, коли спрямує діяльність особистості на пізнання і перетворення як навколишнього світу, так і самої себе.

Отже, можемо виділити завдання позакласної роботи, спрямованої на набуття соціального досвіду учнями основної школи:

- засвоєння соціальних знань, умінь і навичок;
- підвищення солідарності до соціального середовища;
- розвиток навичок міжособистісної взаємодії;
- стійка спрямованість на дотримання встановлених у суспільстві норм;
- закріплення та збагачення знань щодо соціально важливих рис характеру;
- готовність до застосування соціального досвіду на практиці;
- розширення світогляду учнів, формування його морального, емоційного та вольового компонентів;
- виховання поваги до загальнолюдських цінностей і вироблення на їх основі власних ціннісних орієнтирів;
- формування стійкої потреби в самостійному пізнанні навколишнього світу;
- виховання інтересу до національних традицій.

Оскільки засвоєний особистістю соціальний досвід допомагає в урегулюванні суспільного життя, сприяє встановленню якісно нових стосунків між людьми та групами, пошуку якіснішого та змістовнішого способу життя, то набуття його учнями основної школи є важливою проблемою сьогодення. Проте науковий аналіз висвітленої

проблеми дає підстави визначити її недостатньо розробленою у теорії та методиці педагогічної науки. Перспективи подальших розвідок полягають у визначенні та обґрунтуванні умов формування соціального досвіду підлітків у позакласній виховній роботі, розробці практичних засад їх реалізації в освітньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Атрошенко Т. Ю. Проблема формування соціального досвіду підлітків у навчально-виховному процесі школи : теоретичний аспект / Т. Ю. Атрошенко // Педагогічні науки. — 2017. — Вип. 76, Т. 2. — С. 8—12.
2. Бабкіна М. І. Формування активної громадянської позиції підлітків у позакласній виховній роботі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13. 00. 07 / Бабкіна Майя Іванівна ; наук. керівник Пустовіт Г. П. ; Ін-т проблем виховання АПН України. — Київ, 2009. — 22 с.
3. Гельвецій К. А. Про людину, її розумові здібності та її виховання / перекл. з франц. В. Підмогильного. — К. : Основи, 1994. — 416 с.
4. Гречаник О. Є. Управління виховною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі / О. Є. Гречаник. — Х. : Основа, 2009. — 192 с.
5. Заверико Н. В. Соціальна педагогіка : навчальний посібник / Н. В. Заверико. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. — 240 с.
6. Кравченко Т. В. Соціалізація і виховання: логіка взаємозв'язку / Т. В. Кравченко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. — 2009. — Вип. 13, кн. 1. — С. 17—27.
7. Орел В. В. Соціальний досвід як джерело індивідуалізації особистості / В. В. Орел // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. — 2009. — № 3 (27). — Ч. 2. — С. 147—151.
8. Петриченко Л. О. Форми та технологія організації позакласної виховної роботи з учнями / Л. О. Петриченко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. — 2015. — Вип. 1. — С. 73—77.
9. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник / І. В. Петрова. — К. : Кондор, 2005. — 408 с.
10. Социальная педагогика: Курс лекций : уч. пос. для студ. высш. учеб. зав. / под общ. ред. М. А. Галагузовой. — М. : ВЛАДОС, 2003. — 416 с.
11. Стародубцева І. В. Формування у підлітків соціального досвіду в умовах дитячого оздоровчого центру : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Стародубцева Ірина Вікторівна ; наук. керівник Бех І. Д. ; Ін-т проблем виховання АПН України. — Київ, 2010. — 24 с.
12. Устинова Н. В. Соціалізація дітей та учнівської молоді в сучасному освітньому просторі України / Н. В. Устинова // Зб. наук. праць. Педагогічні науки. — 2013. — Вип. 64. — С. 378—383.

References

1. Atroshenko T. Yu. (2017). Problema formuvannia sotsialnoho dosvidu pidlitkiv u navchalno-vykhovnomu protsesi shkoly : teoretychnyi aspekt [Problem of formation social experience of teenagers in studying and educational process at school] [in Ukrainian].
2. Babkina M. I. (2009) Formuvannia aktyvnoi hromadianskoi pozytsii pidlitkiv u pozaklasnii vykhovnii roboti zahalnoosvitnoi shkoly [Formation of active civilian teenagers' position in extracurricular educational work at general educational school]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
3. Helvetsii K. A. (1994) Pro liudynu, yii rozumovi zdibnosti ta yii vykhovannia [About human, her mental abilities and education]. Kyiv, 416 [in Ukrainian].
4. Hrechanyk O. Ye. (2009) Upravlinnia vykhovnoyu diyalnistyu v zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi [Management of educational activity at general educational school]. Kharkiv, 192 [in Ukrainian].
5. Zaveriko N. V. (2011) Sotsialna pedakhohika [Social pedagogy]. Kyiv, 240 [in Ukrainian].
6. Kravchenko T. V. Sotsializatsia i vykhovannia : lohika vzayemozvyazku [Socialization and education: logic of interconnection] [in Ukrainian].
7. Orel V. V. Sotsialnyi dosvid yak dzherelo indyvidualizatsii osobystosti [Social experience as source of personality's individualization] [in Ukrainian].
8. Petrychenko L. O. Formy ta tekhnologia orhanizatsii pozaklasnoi vykhovnoi roboty z uchnamy [Forms and technology of organization of extracurricular educational work with pupils] [in Ukrainian].
9. Petrova I. V. Dozvilla v zarubiznykh krainah [Leisure abroad]. Kyiv, 408 [in Ukrainian].
10. Halahuzova M. A. Sotsialnaya pedakhohika: kurs leksii [Social pedagogy]. Moscow, 416 [in Russian].
11. Starodubtseva I. V. Formuvannia u pidlitkiv sotsialnoho dosvidu v umovah dytachocho ozdorovchoho tsentru [Formation social experience in teenagers in condition of children sanatory]. Kyiv, 24 [in Ukrainian].
12. Ustynova N. V. Sotsializatsia ditei ta uchnivskoi molodi v suchasnomu osvithnomu prostori Ukrainy [Socialization of children and pupils' youth in modern educational space of Ukraine] [in Ukrainian].

Атрошенко Т. Ю. Проблема приобретения социального опыта учениками основной школы в условиях внеклассной воспитательной работы

В статье рассматривается значение приобретения социального опыта учениками основной школы как важного регулятора социального поведения. Определены особенности психики и охарактеризованы изменения, которые происходят в социальной жизни детей подросткового возраста. Особенная роль в процессе приобретения социального опыта отводится внеклассной воспитательной работе, которая

не только способствует решению вопроса занятости учеников в свободное время, но также создаёт основу для общекультурного развития. Определены условия, на базе которых осуществляется внеклассная воспитательная работа. Выделены задания внеклассной работы, направленной на приобретение социального опыта учениками основной школы.

Ключевые слова: социальный опыт, внеклассная воспитательная работа, школьная среда, ученики основной школы.

Atroshenko T. Problem of acquiring social experience by pupils at general school in condition of extracurricular educational work

The rapid pace of change in the social environment where the child functions, leads to a contradiction between the objective need of a society in socialized citizens and the existing level of social experience in a child. Instead, the task of order accumulated of teenagers' experience is based on the school, as the main source of formation of social knowledge, abilities and skills in which extracurricular educational work is done.

Social experience of the younger generation in their works is considered by O. Aleko, I. Beh, T. Bilan, N. Golovanova, M. Daurova, O. Ivanova, T. Kukharensko, G. Marchuk, O. Nazaruk, I. Neiasova, V. Orel, A. Polischuk, L. Safronova, I. Starodubtseva and other researchers. However, the issue of acquiring social experience by teenagers of general school in extracurricular educational work was not paid attention.

The purpose of the article is to analyze the problem of acquiring social experience by pupils at general school in conditions of extracurricular educational work.

The educational process must be organized in such a way that the complex of educational information about the surrounding world is obtained in a harmonious combination with information related to personal development, with the process of improving the child's behavior, her moral consciousness. The construction of the educational process with teenagers requires from adults (teachers, parents, community) a great deal of tact and ability, because adolescence is an extremely important period of becoming a citizen, a period that determines the further direction of personality development.

In extracurricular educational work various forms of educational activity are organically combined with the organization of meaningful leisure activities of pupils, which not only promotes the solution of their employment issues in their free time, but also creates the basis for general cultural development.

The task of extracurricular work directed to acquiring social experience by pupils at general school is distinguished.

Key words: social experience, extracurricular educational work, school environment, pupils at general school.

Стаття надійшла до редколегії 14.11.2017

УДК 371.026

Юлія БАБАЯН

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та дитячої психології
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: julia33@i.ua

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ

У статті розглянуто поняття «психологічна готовність» та «мотиваційна готовність до служби в армії». Проаналізовано рівень дослідження проблеми у сучасній науці. Визначені структурні складові психологічної готовності молоді до військової служби, що включають мотиваційний, пізнавальний, емоційний і діяльнісний компоненти. Охарактеризовано особливості мотиваційної готовності молоді до військової служби, до захисту Вітчизни з метою проведення подальшої психологічної підготовки.

Ключові слова: психологічна готовність, готовність до військової служби, мотиваційна готовність до служби в армії, військова служба, студентська молодь.

Питання патріотичного виховання молоді, підготовка до захисту Вітчизни, повернення до перевірених сторіччями основ українського патріотизму, зміцнення патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, до культури, до своєї Вітчизни є як і раніше актуальними питаннями.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства патріотичне виховання набуває у своєму змісті нових якісних змін. Усвідомлення українським народом духовної спадщини свого минулого, своєї історичної долі, свого майбутнього як держави зі своїми власними законами, умовами